

Грищенко Яна Сергіївна

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської мови технічного спрямування № 1
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

Грищенко Яна Сергеевна

*кандидат филологических наук, доцент,
доцент кафедры английского языка технической направленности № 1
Национальный технический университет Украины
«Киевский политехнический институт имени Игоря Сикорского»*

Gryshchenko Yana

*PhD in Philology, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of
English Language of Technical Orientation № 1
National Technical University of Ukraine
«Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»*

ДІАЛЕКТИЧНА ЄДНІСТЬ КОМПОЗИЦІЇ ТА АРХІТЕКТОНІКИ ПРИ МАКРОФРАЗУВАННІ ВЕРСИФІКАЦІЙНОГО ТЕКСТУ

ДИАЛЕКТИЧЕСКОЕ ЕДИНСТВО КОМПОЗИЦИИ И АРХИТЕКТониКИ ПРИ МАКРОФРАЗИРОВКЕ СТИХОТВОРНОГО ТЕКСТА

DIALECTICAL UNITY OF COMPOSITION AND ARCHITECTONICS IN A MACROPHRASING OF VERSE

Анотація. Статтю присвячено розгляду особливостей інтерпретації понять композиції й архітекtonіки в їх діалектичній єдності. Матеріалом дослідження слугують англomовні віршовані твори.

Ключові слова: композиція, архітекtonіка, макрофразування, віршований твір, версифікація.

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению особенностей интерпретации понятий композиции и архитектоники в их диалектическом единстве. Материалом исследования служат англоязычные стихотворные произведения.

Ключевые слова: композиция, архитекtonика, макрофразировка, стихотворное произведение, версификация.

Summary. The article is devoted to the study of the peculiarities of the composition and architectonics interpretation in their dialectical unity. The material of the investigation is English poetry.

Key words: composition, architectonics, macrophrasing, poetry, versification.

Художній твір є результатом діалектичної єдності композиції та архітекtonіки. Архітекtonіка як зовнішня сторона віршу та композиція як внутрішня сторона одночасно являють собою, як єдність, так і протилежність. Іншими словами, їх єдність полягає у протилежності.

Віршові явища, що присутні в мові як можливість, стають дійсністю тільки у конкретному мовленнєвому контексті, виникають як наслідок «співвіднесеності» версифікаційних строк [5]. Ця співвіднесеність реалізується за допомогою внутріш-

ньої структури версифікаційних строк (підрахунок складів, наголосу, чергування сильних та слабких місць), специфічної для кожної версифікаційної системи.

За Ю. Боровим [2, с. 203] під композицією мається на увазі побудова художнього твору, організація його художньої структури; засіб створення художньої реальності. Деяко ширше визначення наведено у Словнику літературознавчих термінів [7, с. 153]: композиція — побудова художнього твору, певна система засобів розкриття, організації образів, їх

зв'язків та відношень, що характеризують процес життя, показаний у творі. У сучасній лінгвістиці та літературознавстві під композицією розуміють розташування та співвідношення компонентів художньої форми, тобто також побудову твору, але обумовлену його змістом та жанром [4, с. 164]. Композиція скріплює елементи форми та підпорядковує їх ідеї. Закони композиції відображають глибинний зміст тексту.

Метою статті є вивчення особливостей діалектичної єдності композиції й архітектоники віршованих творів. Наочним матеріалом дослідження слугують віршовані твори Оскара Уайльда і Вільяма Шекспіра.

Поняття макрофразування віршованого твору включає як зовнішню так і внутрішню сторони віршу (його композицію й архітектонику). Найважливішим аспектом композиції, особливо у творах великої форми, є послідовність введення того, що зображується у текст. Така особливість сприяє постійному розгортанню художнього змісту. У творах малої форми — притчах, баянах, новелах, ліричних віршах — фінал дуже часто з'являється зненацька, різко трансформуючи та навіть перегортаючи значення того, що було сказане раніше [4, с. 164]. Таким чином можна побачити деякі відмінні риси між композицією творів великих та малих форм до яких відносяться і версифікаційні твори. Тож розглянемо особливості композиції віршованих творів.

Композиція — закономірне, мотивоване розташування деталей у великих частинах художнього твору та взаємне співвідношення цих деталей [3, с. 137]. Композиція версифікаційного твору відрізняється чіткою домірністю інтонаційно-синтаксичних та метрико-ритмічних одиниць.

У якості прикладу розглянемо вірш Оскара Уайльда «Symphony in yellow» [1, с. 483].

*An omnibus across the bridge
Crawls like a yellow butterfly,
And, here and there, a passer-by
Shows like a little restless midge.*

*Big barges full of yellow hay
Are moved against the shadowy wharf,
And, like a yellow silken scarf,
The thick fog hangs along the quay.*

*The yellow leaves begin to fade
And flutter from the Temple elms,
And at my feet the pale green Thames
Lies like a rod of rippled jade.*

У цьому віршованому творі зібрано квінтесенцію осінніх барв, звуків, настрою та картин. Все це разом зібране у тій миті, що змальована у творі, та являє читачу осінню атмосферу в одному з районів Лондона. Для найкращого опису барв, звуків, настрою та осінніх картин автором вжито безліч метафор (*omnibus crawls, thick fog hangs, pale green Thames*) та порівнянь (*...like a yellow butterfly...; ...like a little*

restless midge...; ...like a yellow silken scarf...; ...like a rod of rippled jade...), що обумовлює піднесений лад віршу. Змістове навантаження віршу рівномірно та послідовно лягає на усі три катрени. У першій строфі зображено омнібус та людей, у другій — баржу та причал, а у третій — Темзу. Кожне зображення супроводжується жовтими або зеленими барвами теплу, що і дає враження теплої та яскравої осені. Усі події розгортаються неквапливо, поступово переходячи від одного катрену до іншого, навіть деяка похмурість (*shadowy wharf*) не порушує відчуття тихого та розміреного життя. Згадка про Темпл — місце, де у 12–14 століттях жили лицарі-тамплієри та де був їх храм [6, с. 477], надає цьому віршу відтінок старовини.

Архітектоніка, на відміну від композиції, являє собою зовнішню побудову літературного твору як одного цілого, взаємозв'язок та співвідношення основних його складових частин та елементів [4, с. 39]. Архітектоніка повідомляє художньому твору єдність складових частин (пролог, епілог, глава, частина, книга, том). До архітектоники також відносять строфічну побудову версифікаційних творів, так звані тверді форми віршу — сонет, вінок сонетів, триолет, рондо [3, с. 50].

Розглянемо архітектонику 99 [8, с. 52] та 126 [8, с. 65] сонетів Вільяма Шекспіра:

99.

*The forward violet thus did I chide:
Sweet thief, whence didst thou steal thy sweet that
smells.*

*If not from my love's breath? The purple pride
Which on thy soft cheek for complexion dwells
In my love's veins thou hast too grossly dyed.
The lily I condemned for thy hand;
And buds of marjoram had stoln thy hair:
The roses fearfully on thorns did stand,
One blushing shame, another white despair;
A third, nor red nor white, had stoln of both,
And to his robbery had annex thy breath;
But, for his theft, in pride of all his growth
A vengeful canker eat him up to death.*

*More flowers I noted, yet I none could see
But sweet or colour it had stoln from thee.*

126.

*O thou, my lovely boy, who in thy power
Dost hold Time's fickle glass, his sickle-hour;
Who hast by waning grown, and therein show'st
Thy lovers withering, as thy sweet self grow'st;
If Nature, sovereign mistress over wrack,
As thou goest onwards, still will pluck thee back.
She keeps thee to this purpose, that her skill
May Time disgrace, and wretched minutes kill.
Yet fear her, O thou minion of her pleasure!
She may detain, but not still keep, her treasure:
Her audit, though delay'd, answer'd must be,
And her quietus is to render thee.*

Ці два сонети відрізняються від усіх інших сонетів Шекспіра саме своєю архітектонікою. Звернемо увагу на строфи як «архітектонічну художню форму поетичного твору» [4, с. 289].

Загальновідомо, що традиційний англійський сонет повинен складатися з 14 строк. Перша частина сонету складається з двох катренів, а друга з двох терцетів. Однак, однією з особливостей архітектоніки сонетів Шекспіра було те, що він писав сонети у формі трьох катренів та заключного двовірша з різноманітними вільними римами [4, с. 276]. Як вже було згадано у попередньому розділі, сонети Шекспіра мають наступне римування: *ababcdcdefeggg*.

99 та 126 сонети мають відмінну від традиційної архітектоніку. Перший сонет складається з п'ятнадцяти рядків, що становить одну п'ятирядкову строфу, два катрени та один традиційний заключний двовірш. П'ятий рядок у першій строфі додано з метою придання першій строфі більш довшого та закінченого змісту. Римування строк цього сонету також відрізняється від традиційного:

ababcdedefgfggh. 126 сонет дуже відрізняється навіть від попереднього сонету. Він складається з 12 рядків, що складають шість двовіршів. Цей сонет має дуже цікаве, як для сонету, римування: *aabbccddeeff*. Тож відмінність архітектоніки цих сонетів від інших є незаперечною.

Отже, особливості макрофразування віршованого твору обумовлені різноманітністю співвідношень композиції та архітектоніки. Архітектоніка, на відміну від композиції, являє собою зовнішню побудову літературного твору як одного цілого, взаємозв'язок та співвідношення основних його складових частин та елементів. Композицією є розташування та співвідношення компонентів художньої форми, тобто побудова твору обумовлена його змістом та жанром.

Зважаючи на те, що архітектоніка віршу напряму залежить від композиції та навпаки, окреме розглядання цих двох напрямків не є доцільним і потребує комплексного підходу, що й стане перспективою наших подальших досліджень.

Література

1. Английская поэзия в русских переводах (XIV — XIX века). / Сост. М. П. Алексеев, В. В. Захаров, Б. Б. Томашевский. — М.: Прогресс, 1981. — 684 с.
2. Боров Ю. Б. Эстетика. Теория литературы: Энциклопедический словарь терминов / Ю. Б. Боров. — М.: ООО «Издательство Астрель»: ООО «Издательство АСТ», 2003. — 575 с.
3. Квятковский А. П. Поэтический словарь / А. П. Квятковский. — М.: Советская энциклопедия, 1966. — 376 с.
4. Литературный энциклопедический словарь / В. М. Кожевников, П. А. Николаев. — М.: Советская энциклопедия, 1987. — 752 с.
5. Никонов В. А. 'Стих и язык: (Полемиические заметки)', Проблемы восточного стихосложения: Сборник статей / В. А. Никонов. — Москва, 1973. — С. 4–15.
6. Рум А. Р. У. Великобритания: Лингвострановедческий словарь / А. Р. Рум. — М.: Русский язык, 2000. — 560 с.
7. Словарь литературоведческих терминов / под ред. Л. И. Тимофеева и С. В. Тураева. — М.: Просвещение, 1974. — 509 с.
8. The Poems & Sonnets of William Shakespeare. — The Wordsworth Poetry Library, 1994. — 197 p.